

مدیریت شهری

فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت شهری و روستایی

شماره ۶۰. پاییز ۱۳۹۹

Urban management

No.60 Autumn 2020

۱۵۸ - ۱۳۵

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۰۹/۱۴ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۱۲/۲۰

جرم دانش طراحان شهری در ایران:

تحلیل آماری مقالات، پایان نامه‌ها، کتب، نشست‌ها و همایش‌های شهری در تهران

پوریا بوجاری: دانشجوی کارشناسی ارشد طراحی شهری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران
سید مهدی خاتمی^۱: عضو هیات علمی طراحی شهری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران
احسان رنجبر: عضو هیات علمی طراحی شهری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

Mass of Urban Designers Knowledge in Iran: Statistical Analysis of Articles, Dissertations, Books, Conferences in Tehran

Abstract

After 30 years since the formation of urban design in the universities of Iran, the mass of urban designers' knowledge includes the number of students, graduates, and the production of articles, books, dissertations, conferences, and congresses have been increased significantly. Following this change, it can be questioned what have Iranian urban designers done in these years and what issues would be covered by these masses of production? And what changes have taken place in urban design issues over time? Therefore, urban design education could be redesigned and redirected according to the social responsibility of universities, and the mass of urban designers' knowledge could be organized to reduce the challenges of Iranian cities and to improve their qualities in the future. In this study, firstly, the situation of Tehran universities, including the number of urban design students over time, the number of faculty members, and the foundation year of each urban design department at Tehran universities have been determined. Then, the knowledge of urban designers from birth to 1398 has been classified by bibliographic review. In this regard, 1440 articles, 1574 dissertations of Tehran universities and 154 books written and translated by urban designers, and 1005 urban congresses and conferences were identified and evaluated. So, the evolution of urban designers' issues in Iran were determined. Reviewing the results indicates that "sustainable urban design" in the 1370s, "social urban design" in the 1380s, and "cultural urban design" in the 1390s have been the theme of Iranian urban designers' main attention.

Keywords: Urban Designers' Knowledge, Urban Design Education, Articles, Books, Dissertations, Urban conferences and congresses

چکیده

با گذشت ۳۰ سال از شکل‌گیری رشته طراحی شهری در ایران، جرم دانش این رشته شامل تعداد دانشجویان و دانش‌آموختگان و به دنبال آن میزان تولید مقالات، کتب، پایان‌نامه‌ها، همایش‌ها و نشست‌های این حوزه افزایش چشم‌گیری داشته است. در پی این تحول این سؤال مطرح می‌شود که طراحان شهری ایران در این سالیان به چه پرداخته‌اند و دانش تولید شده توسط آنان به فراخور زمان چه گستره موضوعی را شامل شده و با چه تغییر و تحولاتی روبرو شده است؟ تا از این طریق بتوان به سیاست‌گذاری آموزش این رشته در حوزه رسالت اجتماعی و سازماندهی جرم دانش طراحان شهری در مسیر کاهش چالش‌های شهرهای ایرانی در آینده پرداخت. در پژوهش حاضر ابتدا وضعیت دانشگاه‌های تهران، دانشجویان و اعضای هیئت علمی طراحی شهری مشخص گردیده است. سپس با مرور کتاب‌شناختی مطالعات به شناسایی موضوعی جرم دانش طراحان شهری از بدو تأسیس این رشته تا پایان سال ۱۳۹۸ پرداخته شده است. در این راستا ۱۴۴۰ مقاله، ۱۵۷۴ پایان‌نامه دانشگاه‌های مختلف در سطح شهر تهران و ۱۵۴ کتاب که توسط طراحان شهری به رشته تحریر درآمده بودند و ۱۰۰۵ نشست و همایش شهری شناسایی و ارزیابی گردید. بدین ترتیب سیر تحول موضوعی دانش طراحان شهری در ایران مشخص شد. پس از بررسی نتایج معلوم گردید که با توجه به جرم موضوعات مختلف، «طراحی شهری پایدار» در دهه ۷۰ خورشیدی، «طراحی شهری اجتماعی» در دهه ۸۰ و «طراحی شهری فرهنگ‌گرا» در دهه ۹۰ بیشتر مورد توجه طراحان شهری بوده است.

کلید واژه: دانش طراحان شهری، آموزش طراحی شهری، جرم دانش، مقالات طراحی شهری، پایان‌نامه‌های طراحی شهری، کتب طراحی شهری

با گذشت ۳۰ سال از تاریخ دانشگاه‌های ایرانی در رشته طراحی شهری، باید پرسیده شود که طراحان شهری ایران در این سالیان به چه پرداخته‌اند و دانش تولید شده توسط آنان به فراخور زمان چه گستره موضوعی را شامل و با چه تحولاتی روبرو شده است؟ چرا که با توجه به جغرافی‌مبنا بودن دانش طراحی شهری ممکن است آنچه طراحی شهری در یک زمینه بایستی بدان بپردازد، متفاوت با زمینه‌ای دیگر باشد.

با بررسی برخی مطالعات انجام شده در زمینه تحلیل و ارزیابی جرم دانش در رشته‌های مختلف به‌ویژه علوم انسانی و اجتماعی می‌توان آنها را به دو دسته تقسیم نمود. دسته‌ای از مطالعات به ارزیابی کمی و کیفی مقالات یک مجله علمی براساس معیارهای مشخص و یا واکاوی موضوع مشخصی در شمارگان مختلف برخی مجلات پرداخته‌اند و دستهای دیگر پایان‌نامه‌های یک رشته مشخص را ارزیابی نموده‌اند. در حوزه معماری و شهرسازی بمانیان و همکاران (۱۳۸۷) به تحلیل مجله هنرهای زیبا، ستاوند و روستا (۱۳۹۲) به تحلیل مجله آرمانشهر، مظفر و همکاران (۱۳۹۲) به تحلیل موضوع نقد معماری در مجلات معماری ایران، رئیسی و دانشپور (۱۳۹۰) به تحلیل موضوع مرمت در برخی مجلات و احمدزاده (۱۳۸۴)، ایزدی (۱۳۸۹) و کاظمی شماری و جلالی دیزجی (۱۳۹۳) به تحلیل استنادی پایان‌نامه‌های معماری و شهرسازی پرداخته‌اند. اما در حوزه طراحی شهری تنها می‌توان به مطالعه رزاقی و همکاران (۱۳۹۴) که به بررسی مقالات بین‌المللی که در عنوان آنها کلیدواژه "Urban Design" قید شده باشد، اشاره کرد که در بازه زمانی محدود انجام گرفته است. بدین ترتیب در هیچ‌یک از مطالعات صورت گرفته در ایران تاکنون به ارزیابی و تحلیل جرم دانش تولید شده در این رشته - و نه محدود به مجله‌ای خاص - پرداخته نشده است. در پژوهش حاضر با استفاده از روش تحلیل محتوا به شناسایی موضوعی جرم دانش طراحان شهری - نه دانش طراحی شهری - از بدو تأسیس این رشته تاکنون پرداخته شده است و با دسته‌بندی و اولویت‌دهی آنها، سیر تحول موضوعی طراحی شهری در ایران مشخص گردیده و نمایی کلی از مسیر طی شده دانش طراحان شهری ارائه شده است تا از این طریق بتوان در جهت سازماندهی دانش تولیدی طراحان شهری در مسیر کاهش نیازها و مسئله‌های شهرهای ایرانی و بهبود کیفیت آنها گامی برداشت.

جرم، ماده تشکیل‌دهنده‌ی یک چیز است و مربوط به چگالی اشیاست، اما وزن از یک وضعیت منظومه‌ای، از جاذبه و کشش ناشی می‌شود. ممکن است چیزی جرم زیادی داشته باشد ولی در یک فضای خلأ حالت بی‌وزنی پیدا کند. جرم علم از قبیل تعداد دانشجویان، مقالات و پایان‌نامه‌ها در ایران زیاد است. اما وزن علم این است که زمین ایران چه قدر از این علم را به سمت خود می‌کشد؟ در واقع این جرم‌ها کجای صنعت، کشتزار، شهر، خانه، خیابان، خدمات و زندگی روزمره ما هستند؟ درست است این همه چگالی بزرگ واقعاً بی‌رویه است، ولی گزاف روی نداده است، بلکه حاصل افکار، اعمال، مناسبات، مدل‌ها و قالب‌های ذهنی و سیاستی و ساختارهای ماست و به‌جای نفرین آن باید دید که چه می‌بایست کرد تا این همه درخت جنگل شوند و این همه جرم، منظومه‌ای تشکیل دهند و مدیریت و بهره‌برداری شوند (فراستخواه، مقصود، ۱۳۹۶، صص ۲۲۴-۲۲۲).

تاکنون طراحان شهری در ایران هر یک براساس تشخیص و دغدغه خود در موضوعات متنوعی از شهر در قالب مقالات، پایان‌نامه‌ها، کتب و غیره قلم زده‌اند که منجر به بزرگ شدن جرم دانش این رشته در طول تاریخ آن در ایران شده است. جرمی که به دلیل جزیره‌ای عمل کردن متخصصین و جمعیت آموزش‌پذیر این حوزه هنوز منجر به فرم‌یابی زیست‌بوم علمی این رشته در ایران نشده است و در ادامه این روند و عدم شناخت و آگاهی نسبت به جرم دانش تولید شده در این رشته تاکنون و عدم مدیریت و برنامه‌ریزی آن در آینده ممکن است دچار کم‌وزنی یا بی‌وزنی شود و به دنبال آن منابع زمانی، مالی و از همه مهم‌تر انسانی به هرز رود. لذا اولین گام در فرایند برنامه‌ریزی و هدایت جرم دانش طراحان شهری در مسیر کاهش چالش‌های شهرهای ایرانی در آینده، آگاهی از جرم دانش تولید شده توسط آنان در ایران از زمان تولد این رشته تاکنون است تا از این طریق بتوان سیاست‌گذاری‌هایی مناسب در حوزه رسالت اجتماعی آموزش انجام داد و با برنامه‌ریزی به سازماندهی این جرم تولید شده پرداخت.

اکنون با رشد واحدهای دانشگاهی دارای رشته طراحی شهری در کشور و افزایش دانشجویان و دانش‌آموختگان این رشته و به دنبال آن تولید انبوه مقالات و پایان‌نامه‌ها و برگزاری نشست‌ها و همایش‌ها در این حوزه توسط دانشگاهیان در چند دهه اخیر و به عبارتی

در پژوهش حاضر، یک مطالعه کتاب‌شناختی^۱ از جرم دانش تولید شده شامل مقالات، پایان‌نامه‌ها، کتب طراحان شهری، نشست‌ها و همایش‌های شهری انجام گرفت. با توجه به تمرکز پژوهش بر خروجی آموزش طراحان شهری، ادعای پژوهش حاضر مبنی بر شناسایی موارد نامبرده توسط طراحان شهری- و نه موارد انجام شده در حوزه طراحی شهری- است؛ بدین معنا که از مقالات، پایان‌نامه‌ها و کتبی که توسط نویسندگان سایر رشته‌ها در حوزه طراحی شهری به نوشتار درآمده، صرف‌نظر شده است. در این راستا ۱۴۴۰ مقاله، ۱۵۷۴ پایان‌نامه دانشگاه‌های مختلف تهران و ۱۵۴ کتاب که توسط طراحان شهری به رشته تحریر درآمده بودند و ۱۰۰۵ نشست و همایش شهری شناسایی گردید.

برای شناسایی مقالات طراحان شهری، ابتدا نشریات علمی معماری و شهرسازی دارای اعتبار در سال ۱۳۹۸ که توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری انتشار یافته است، فهرست گردید. سپس با مراجعه به سایت نشریات نامبرده، تمام مقالات شمارگان آن مجلات تا پایان سال ۱۳۹۸ در نرم‌افزار مدیریت منابع پژوهی ذخیره و یا Pdf هر یک از مقالات دانلود شد. علاوه بر نشریات علمی پژوهشی نامبرده، مقالات نشریات علمی ترویجی جستارهای شهرسازی و آبادی با توجه به اعتبار و شهرت آنها نزد متخصصین این حوزه از طریق پایگاه داده نورمگز و سایت نواندیشان نیز شناسایی و بررسی گردید. سپس با بررسی رشته تحصیلی نویسندگان ۴۶۹۹ مقاله از ۱۵ نشریه معماری و شهرسازی، موضوع مقاله و یا جستجوی نام آنها در گوگل در صورت عدم ذکر رشته تحصیلی، ۱۱۰۸ مقاله طراحان شهری جدا و مشخصات هریک از آنها شامل عنوان، نویسنده، تاریخ، مجله، نمونه موردی و کلیدواژگان در Excel لیست شد. در آخر نام اعضای هیئت علمی رشته طراحی شهری دانشگاه‌های تهران- جمع‌آوری شده توسط نویسندگان- در پایگاه داده نورمگز جستجو شد و ۳۳۲ مقاله از سایر مجلات (۱۱۷ مجله) ذخیره و لیست مقالات تکمیل گشت.

در پژوهش حاضر، کلیه پایان‌نامه‌های شش دانشگاه دولتی تهران دارای رشته طراحی شهری و همچنین دانشگاه‌های آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات و واحد تهران مرکزی با توجه به سابقه رشته طراحی شهری در آنها مورد بررسی قرار گرفت. دیگر دانشگاه‌های آزاد اسلامی تهران از قبیل واحد تهران شمال و تهران جنوب

و همچنین موسسه غیرانتفاعی هنر و معماری پارس، موسسه غیرانتفاعی مجازی نور طوبی و پیام نور تهران شرق به دلیل سابقه کم آنها در رشته طراحی شهری و تعداد بسیار کم پایان‌نامه‌های دفاع شده بررسی نشدند. لیست پایان‌نامه هریک از دانشگاه‌های نامبرده از طریق کتابخانه دیجیتال، سامانه رساله و پایان‌نامه‌های دانشگاه و همچنین PDF بارگذاری شده در سایت برخی از آنها تهیه گردید. در این راستا مشخصات ۱۵۷۴ پایان‌نامه شامل عنوان، تاریخ دفاع، دانشگاه، پدیدآور، استاد راهنما، جنسیت، نمونه موردی در Excel ذخیره شد.

برای تهیه لیست کتب طراحان شهری، نام هریک از اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های تهران در سایت کتابخانه ملی ایران و همچنین پایگاه اینترنتی خانه کتاب جستجو و در نرم‌افزار پژوهی ذخیره و مشخصات آنها شامل عنوان، تاریخ نشر، ناشر، نویسنده، مترجم و غیره در Excel ثبت گردید. از ۱۵۴ کتاب شناسایی شده، ۱۰۵ مورد آن کتب تألیفی و ۴۹ مورد آن کتب ترجمه شده است.

همچنین برای تهیه لیست نشست‌ها، همایش‌های شهری و جز آن به کانال تلگرام معمارنیوز به‌عنوان مرجع جامع اطلاع‌رسانی رویدادهای معماری و شهرسازی در ایران مراجعه گردید و با بررسی ۵۹۰۰ پوستر موجود در کانال که از مهرماه ۱۳۹۴ تا پایان اسفند ۱۳۹۸ را شامل می‌گردید، ۱۰۰۲ همایش، نشست و غیره در حوزه شهرسازی شناسایی شد که مشخصات هریک شامل عنوان، نوع برنامه، تاریخ، سخنرانان و نهاد برگزارکننده در Excel ثبت گردید.

۲-۲- معیارها

در گام دوم برای دسته‌بندی موضوعی مطالعات یافت شده، ابتدا مطابق با جدول ۱ موضوعات رشته طراحی شهری لیست گردید. بدین ترتیب که (۱) با بررسی عنوان تمامی مقالات، کتب، پایان‌نامه‌ها و نشست‌ها به تعداد ۴۱۸۸ مورد، یک تا سه کلیدواژه اصلی معرف موضوع آنها از عنوان استخراج شد؛ (۲) فراوانی هر یک از کلیدواژگان بدست آمد و کلیدواژگانی که بیش از ۱۰ مرتبه تکرار شدند، به‌عنوان یک سرفصل موضوعی انتخاب شدند؛ (۳) کلیدواژگان پرتکرار ذیل ابعاد موضوعی و قلمروهای طراحی شهری که توسط متخصصین این رشته از جمله گلکار (۱۳۹۱)، مودون (۱۹۹۲)^۲، کرمونا (۲۰۰۳)^۳ و کریگر

۲-Vernez Moudon

۳-Matthew Carmona

۱-Bibliographic review

پایان‌نامه‌ای با عنوان «طراحی لبه ساحلی با تأکید بر پیوند عناصر طبیعی و مصنوع در راستای تقویت نقش گردشگری (نمونه موردی: ساحل رود کارون اهواز)» شامل سه سرفصل موضوعی گردشگری، همسازی با طبیعت و اکولوژی، و لبه آب می‌شود. سپس موضوعات مطالعات یافت شده به تفکیک مقالات، پایان‌نامه‌ها، کتب و نشست‌ها براساس دوره زمانی، جنسیت، دانشگاه، مجله، نمونه موردی، استاد راهنما و غیره اولویت‌بندی شد و در آخر با دسته‌بندی موضوعی کل مطالعات باهم براساس زمان، سیر تحول موضوعی دانش طراحی شهری در ایران از تولد این رشته تاکنون مشخص گردید. در جهت افزایش پایایی^۱ دسته‌بندی موضوعات مقاله‌ها، کتب، پایان‌نامه‌ها، نشست‌ها و همایش‌ها اول این که تا حد امکان از عین واژگان بکار رفته در عنوان آنها استفاده شد تا تأثیر نظر شخصی نویسندگان این مقاله کاهش یابد و دوم این که در موارد باقی‌مانده مشکوک با روش "کنترل توسط همکار"^۲ دسته‌بندی انجام گرفت.

(۲۰۰۹)^۱ ارائه شده بود، دسته‌بندی گردید؛ ۴) سپس با مراجعه به متخصصین در چندین مرحله، اعتبارسنجی، تدقیق و پالایش شد. بدین ترتیب، موضوعات طراحی شهری در پنج بخش تاریخ شهر، پیوستی طراحی شهری، ابعاد ماهوی (نظام شهر و کیفیت‌های شهر)، ابعاد رویه‌ای و مباحث میان‌رشته‌ای دسته‌بندی شد. لازم به ذکر است تفکیک موضوعات از هم به‌صورت انتزاعی و برای دسته‌بندی مقالات، پایان‌نامه‌ها، کتب و نشست‌ها بوده است.

۳-۲- تحلیل آماری

در گام آخر به‌منظور تحلیل آماری ۴۱۸۸ مطالعه یافت شده، تمامی مقالات، پایان‌نامه‌ها، کتب، و نشست‌ها براساس سرفصل‌های موضوعی مشخص شده در جدول ۱ دسته‌بندی شد. هر یک از مطالعات می‌تواند شامل یک تا سه سرفصل موضوعی از این جدول شود (برای مثال:

موضوعات طراحی شهری			
۱- تاریخ شهر			
۲- پیوستی طراحی شهری			
۳-۱- ابعاد ماهوی طراحی شهری: نظام شهر			
فضای شهری	نظام فضای عمومی	حرکت و دسترسی	نظام حرکت و دسترسی
فضای زیرزمینی		سواره	
فضای جمعی		پیاده	
فضای میانی		دوچرخه	
فضای گمشده		حمل و نقل عمومی	
میدان		کاربری مسکونی	نظام کاربری و فعالیت
خیابان		کاربری غیرمسکونی	
لبه آب (رود دره، رودخانه، ساحل و...)		سکونتگاه غیررسمی	
ورودی		بازار	
محله		زیرساخت شهری	
واحد همسایگی		فضای سبز	
مرکز شهر		فعالیت	
سازمان کالبدی فضایی	نظام کالبدی	نماهای شهری	نظام منظر شهری
فرم کالبدی		محور شهری و کریدور دید	
گونه-ریخت شناسی		نشانه شهری	
دگرگونی کالبدی فضایی		رنگ	
یافت شهری (یافت قدیم، تاریخی، فرسوده و جدید)		کف و مبلمان شهری	
بلوک شهری و تفکیک اراضی		خطوط آسمان و زمین	
توده و فضا		منظر شبانه	
تراکم شهری		منظر صوتی و بویایی	
بلندمرتبه‌سازی		سیمای شهری و تصویر ذهنی	
مصالح و تکنولوژی ساخت			

۱-Reliability

۲-Member checking

۱-Alex Krieger

۲- جدول مربوطه پیوست شده است.

۳- دانشجویان، اعضای هیئت علمی و دانشگاه

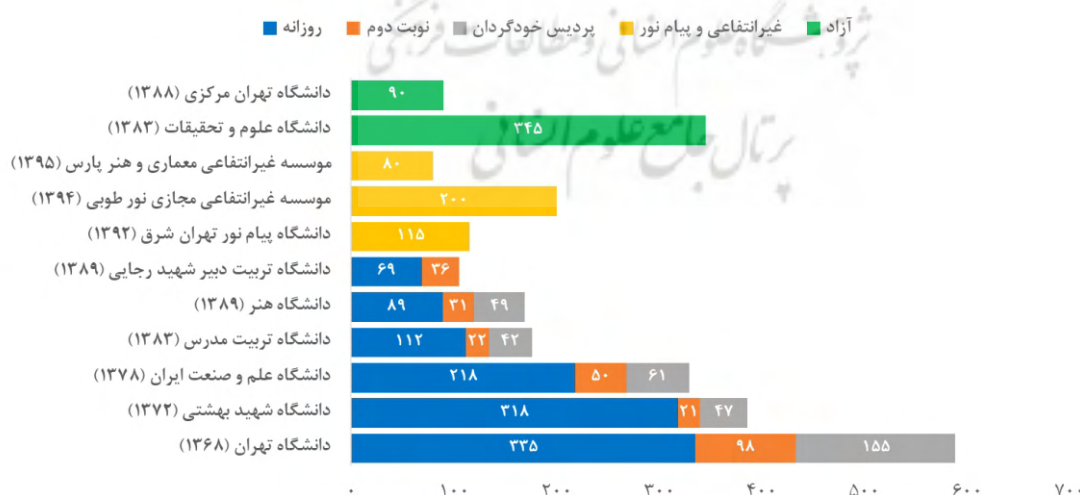
در پژوهش حاضر ابتدا دانشگاه‌های دارای رشته طراحی شهری و همچنین سال تأسیس این رشته در آنها از طریق دفترچه راهنمای انتخاب رشته آزمون کارشناسی ارشد ناپیوسته موجود در آرشیو سایت "مرکز تحقیقات، ارزشیابی، اعتبارسنجی و تضمین کیفیت آموزش عالی" و مراجعه حضوری به سازمان سنجش آموزش کشور مشخص گردید. همچنین برای به دست آوردن آمار دانشجویان و دانش‌آموختگان این رشته در دانشگاه‌های ایران و به صورت ویژه در شهر تهران، ابتدا به موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی مراجعه گردید، اما به دلیل ناقص بودن اطلاعات آماری آنها، تعداد دانش‌آموختگان به تفکیک روزانه، نوبت دوم، پردیس خودگردان، غیرانتفاعی و پیام‌نور از طریق دفترچه راهنمای انتخاب رشته سال‌های ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۸ مشخص شد. همچنین در دانشگاه‌های آزاد واحد علوم تحقیقات و واحد تهران مرکز، تعداد دانش‌آموختگان براساس تعداد پایان‌نامه‌های یافت شده تخمین زده شد و از بررسی دانشگاه‌های آزاد واحد تهران شمال و جنوب با توجه به سابقه کم آنها در رشته طراحی شهری صرف‌نظر شد.

۳-۱- وضعیت دانشگاه‌ها و دانش‌آموختگان

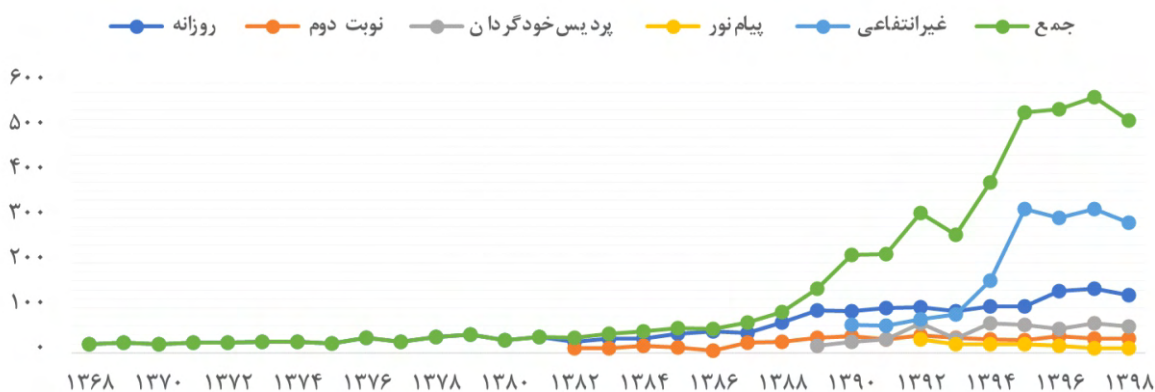
براساس دفترچه‌های سازمان سنجش، رشته طراحی شهری (مقطع کارشناسی ارشد) در ایران ابتدا در دانشگاه تهران در سال ۱۳۶۸ تأسیس گردیده است. سپس در دهه ۷۰، دو دانشگاه شهید بهشتی و علم و صنعت ایران و در دهه ۸۰، پنج دانشگاه تربیت مدرس، آزاد واحد علوم و تحقیقات، آزاد واحد تهران مرکزی، تربیت دبیر شهید

رجایی و هنر در تهران اضافه شده‌اند. علاوه بر آن ظهور مؤسسات غیرانتفاعی و پیام نور در دهه ۹۰، تعداد دانشگاه‌ها در این رشته در تهران را افزایش می‌دهد. با بررسی روند پذیرش دانشجویان این رشته در دانشگاه‌های دولتی و نیمه‌دولتی ایران مشخص شد که در پنج‌ساله نخست دهه ۹۰، رشد چشم‌گیری در پذیرش دانشجو در کشور وجود داشته است، به طوری که در بازه ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۵ ظرفیت پذیرش حدود دو برابر افزایش می‌یابد. مهم‌ترین عامل این رشد، تولید انبوه مؤسسات غیرانتفاعی در کشور است. البته پذیرش دانشجویان پردیس خودگردان و پیام نور نیز در این رشد مؤثر بوده‌اند. در مجموع می‌توان گفت تاکنون در رشته طراحی شهری در دانشگاه‌های دولتی، پیام‌نور و غیرانتفاعی کل کشور ۴۴۶۸ دانشجو پذیرش شده است که ۱۷۶۵ نفر روزانه، ۴۳۵ نفر نوبت دوم، ۴۷۱ نفر خودگردان، ۱۲۵ نفر پیام نور و ۱۶۷۲ نفر از آنان در دانشگاه‌های غیرانتفاعی تحصیل کرده‌اند.

همچنین با بررسی روند پذیرش دانشجویان طراحی شهری در تهران مشخص گردید که ظرفیت پذیرش دانشجو از سال ۱۳۹۰، ۱/۵ برابر افزایش یافته است. در واقع با تأسیس این رشته در دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی و دانشگاه هنر در سال ۱۳۸۹ و همچنین رشد ۲۵۰ درصدی دانشگاه تهران با پذیرش ۳۰ نفر دانشجوی پردیس در سال ۱۳۹۰ و پذیرش دانشجو در دانشگاه پیام‌نور تهران شرق از سال ۱۳۹۲ و پذیرش سالانه ۴۰ نفر در موسسه غیرانتفاعی مجازی نور طوبی از سال ۱۳۹۴ و ۲۰ نفر در موسسه غیرانتفاعی معماری و هنر پارس از سال ۱۳۹۵، ظرفیت پذیرش این رشته در

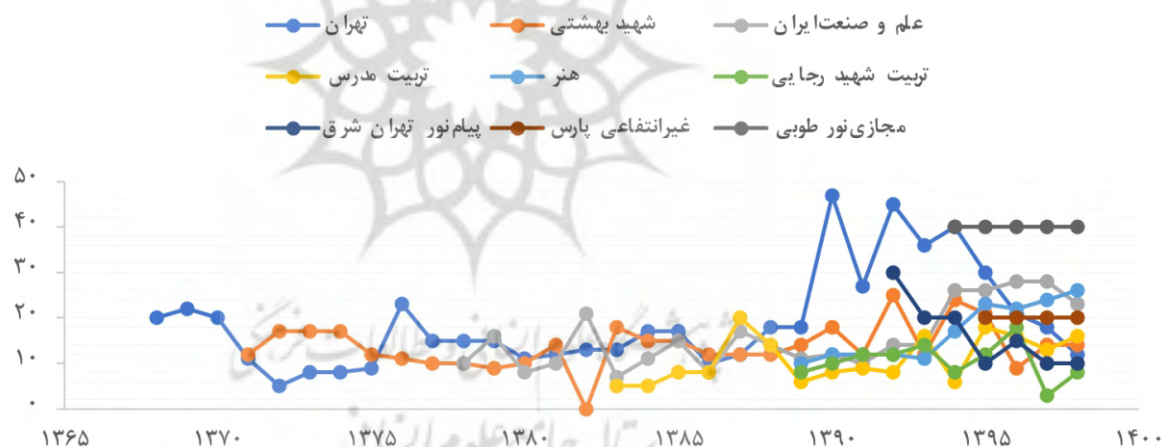
نمودار ۱ سال تأسیس رشته طراحی شهری در دانشگاه‌های تهران و تعداد دانش‌آموختگان از بدو تأسیس تاکنون

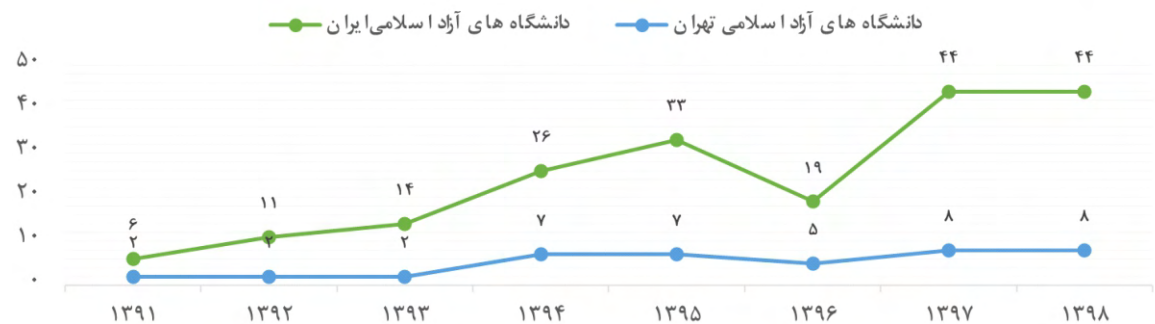
نمودار ۲: تطور زمانی تعداد دانش‌آموختگان طراحی شهری دانشگاه‌های دولتی، پیام نور و غیرانتفاعی در ایران (۱۳۶۸-۱۳۹۸)

تهران بجز دانشگاه‌های آزاد در سال ۱۳۹۵ برابر با ۱۵۳ نفر می‌شود که با روندی کاهشی در سال ۱۳۹۸ به ۱۲۴ نفر می‌رسد. در مجموع در رشته طراحی شهری در دانشگاه‌های دولتی، پیام نور و غیرانتفاعی شهر تهران تاکنون ۲۱۴۸ دانشجو پذیرش شده است که برابر ۴۸ درصد دانشجویان کل کشور است.

علاوه بر آن سال تأسیس رشته طراحی شهری دانشگاه‌های آزاد اسلامی استان تهران نیز با توجه به دفترچه‌های مربوطه که تنها از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۸ یافت شد، مشخص گردید. بر این اساس رشد چشم‌گیری در دانشگاه‌های آزاد اسلامی از سال ۱۳۹۴ چه در سطح کل کشور و چه در سطح استان تهران مشاهده می‌شود.

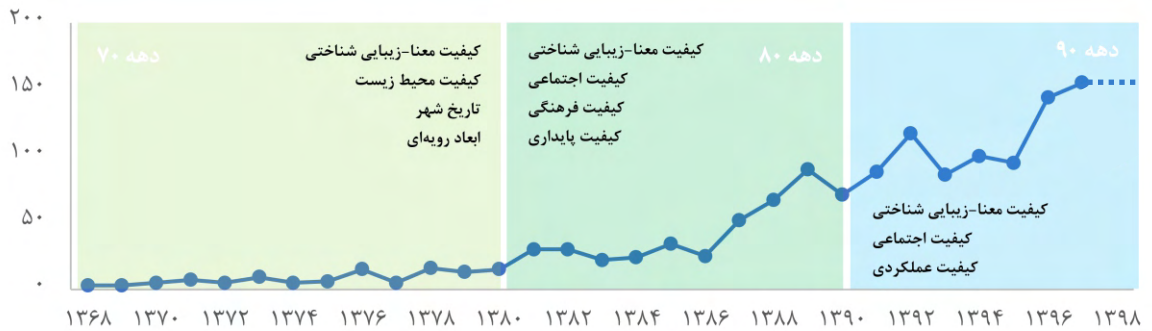
نمودار ۳: تطور زمانی تعداد دانش‌آموختگان طراحی شهری دانشگاه‌های دولتی، پیام نور و غیرانتفاعی تهران (۱۳۶۸-۱۳۹۸)

نمودار ۴: تطور زمانی تعداد دانشگاه‌های آزاد اسلامی دارای رشته طراحی شهری در دهه ۹۰

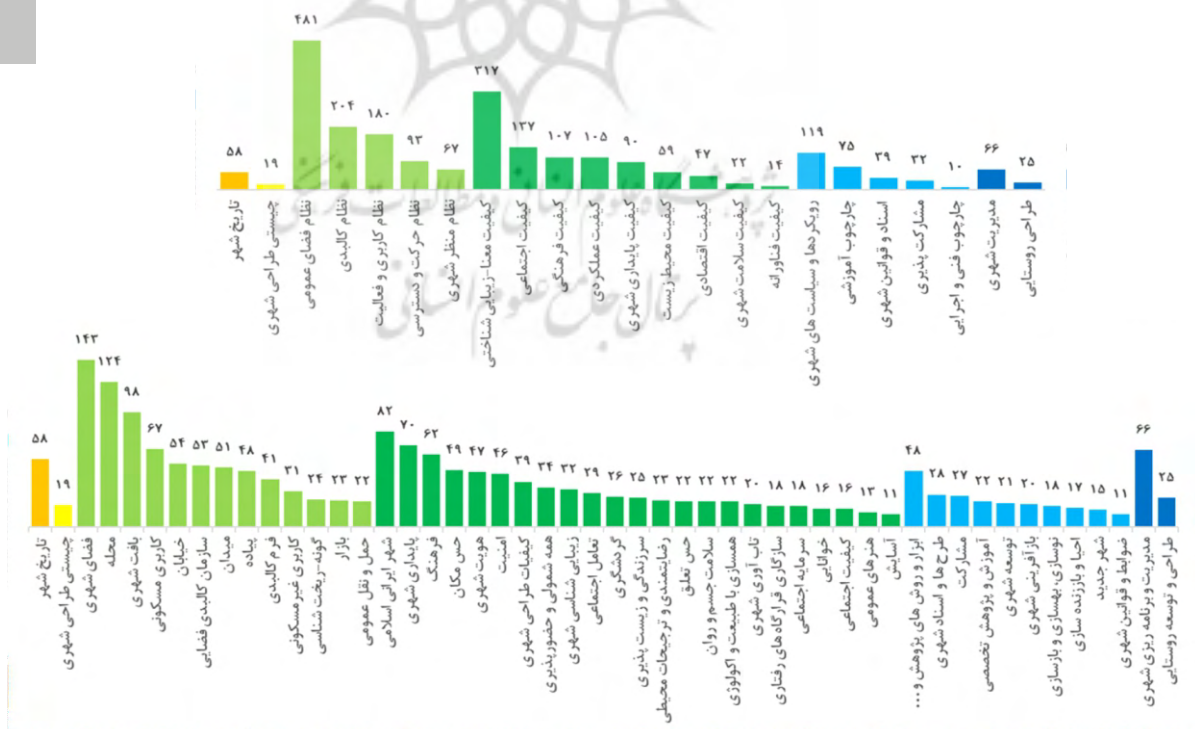

۱۳۶۸ ۱۳۷۰ ۱۳۷۲ ۱۳۷۴ ۱۳۷۶ ۱۳۷۸ ۱۳۸۰ ۱۳۸۲ ۱۳۸۴ ۱۳۸۶ ۱۳۸۸ ۱۳۹۰ ۱۳۹۲ ۱۳۹۴ ۱۳۹۶ ۱۳۹۸

نمودار ۵ تطور زمانی تولید مقالات طراحان شهری در ایران و سیر تحول موضوعی آنها

قرار گرفته است. در حالی که در بازه زمانی ۸۹-۱۳۸۰ کیفیت‌های اجتماعی، فرهنگی و پایداری اهمیت می‌یابند، نقش کیفیت محیط‌زیست کم رنگتر می‌شود و در بازه زمانی ۹۸-۱۳۹۰، در بخش قابل توجهی از مقالات به کیفیت عملکردی پرداخته می‌شود. به‌طور کلی با دست‌بندی موضوعی ۱۴۴ مقاله طراحان شهری از مجلات داخلی از سال ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۸ می‌توان دریافت که در میان کیفیت‌های طراحی شهری، موضوع کیفیت معنا-زیبایی شناختی مهم‌ترین موضوعی است که در ۳۱۷ مقاله بدان پرداخته شده است که از آن میان مباحث شهر ایرانی اسلامی، حس مکان و هویت شهری

به ترتیب دغدغه اصلی طراحان شهری بوده است. در حالی که کیفیت اجتماعی بعد از کیفیت معنا-زیبایی شناختی بیشترین فراوانی را در مقالات دارد، اما با بررسی زیر فصل‌های موضوعی مشخص شد که بیشترین موضوعی که بعد از شهر ایرانی اسلامی بدان پرداخته شده، موضوع پایداری شهری است. از ۱۳۷ مقاله‌های که در آنها کیفیت اجتماعی بررسی شده است، همه شمولی و حضورپذیری، تعامل اجتماعی و سرمایه اجتماعی بیشترین فراوانی را داشته‌اند. بعد از آن کیفیت‌های فرهنگی و عملکردی نیز مهم‌ترین موضوعاتی است که مورد توجه طراحان شهری بوده‌اند؛

نمودار ۶ فراوانی و اولویت موضوعی مقالات طراحان شهری در ایران (۱۳۶۸-۱۳۹۸)

«تقابل اصالت و حس مکان» با موضوع حس مکان در سال ۱۳۸۴ به ترجمه راضیه رضازاده طبق یافته‌های پژوهش مورد بحث قرار گرفته است. در ادامه این روند از سال ۱۳۸۷ مقالات با موضوع کیفیت معنا-زیبایی شناختی رشد صعودی پیدا می‌کنند؛ به طوری که در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۷ به ترتیب ۳۹ و ۳۶ مقاله با این موضوع نوشته شده است. همچنین کیفیت عملکردی برای اولین بار در مقالات «اصل ارتباط در طراحی شهری» با موضوع هم‌پیوندی توسط محمود توسلی و «تأثیر طراحی شهری در پیشگیری و کاهش جرایم و ناهنجاری‌ها» با موضوع امنیت توسط محمد حشمتی به ترتیب در سال‌های ۱۳۸۲ و ۱۳۸۴ مورد توجه قرار می‌گیرد و از سال ۱۳۸۸ تعداد مقالات با موضوع کیفیت عملکردی رشد می‌یابد؛ به طوری که در سال ۱۳۹۷، ۲۴ مقاله در این زمینه به رشته تحریر درآمده است. در سال ۱۳۷۶ و ۱۳۷۱ اولین مقالات با موضوع پایداری

به طوری که از ۱۰۵ مقاله مربوط به کیفیت عملکردی، ۴۶ مورد آن با موضوع امنیت به رشته تحریر درآمده است. در کیفیت اقتصادی نیز موضوع گردشگری بیشترین اهمیت را نزد طراحان شهری داشته است. همچنین طراحان شهری بیشترین مطالعات خود را بر نظام فضای عمومی متمرکز کرده‌اند، به گونه‌ای که به ترتیب فضای شهری، بافت شهری و محله بیشترین جرم را دارا هستند. در میان ابعاد رویه‌ای نیز، با کنکاش موضوعات بازآفرینی شهری، نوسازی، بهسازی، بازسازی، احیا و باززنده‌سازی در ۱۱۹ مقاله، رویکردها و سیاست‌های شهری نسبت به دیگر ابعاد بیشتر مورد توجه قرار گرفته است. بعد از آن بیشترین مقالات با موضوع چارچوب آموزشی به نوشتار درآمده است که در بیش از نیمی از آنها به ابزار و روش‌های پژوهش و طراحی از جمله چیدمان فضا، ANP، AHP، SWOT و... پرداخته شده است. همچنین موضوعات مدیریت و برنامه‌ریزی شهری

جدول ۲. تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در مقالات طراحان شهری ایران

سال	معنا-زیبایی	عملکردی	پایداری شهری	سلامت شهری	محیط زیست	اجتماعی	فرهنگی	اقتصادی	فناورانه
۱۳۶۸									
۱۳۶۹									
۱۳۷۰									
۱۳۷۱									
۱۳۷۲			۳						
۱۳۷۳									
۱۳۷۴									
۱۳۷۵									
۱۳۷۶									
۱۳۷۷									
۱۳۷۸	۷								
۱۳۷۹	۴								
۱۳۸۰	۲								
۱۳۸۱	۵								
۱۳۸۲	۲								
۱۳۸۳	۲								
۱۳۸۴	۴								
۱۳۸۵	۵								
۱۳۸۶	۲								
۱۳۸۷	۶								
۱۳۸۸	۱۲								
۱۳۸۹	۱۲								
۱۳۹۰	۱۵								
۱۳۹۱	۱۸								
۱۳۹۲	۲۲								
۱۳۹۳	۲۶								
۱۳۹۴	۳۹								
۱۳۹۵	۲۶								
۱۳۹۶	۳۰								
۱۳۹۷	۳۰								
۱۳۹۸	۲۶								

شهری و تاب‌آوری شهری به ترتیب تحت عناوین «شهرسازی توسعه پایدار» توسط بحرینی و «نقش فرم شهر در کاهش خطرات ناشی از زلزله؛ زلزله-طراحی شهری- فرم شهر» توسط فرح حبیب به رشته تحریر درآمد که از سال ۱۳۸۹ تاکنون سالیانه به صورت میانگین هفت مقاله در زمینه کیفیت پایداری شهری در مجلات چاپ شده است. همچنین کیفیت سلامت شهری در مقاله «پروژه (شهرهای سالم) سازمان بهداشت جهانی و لزوم اجرای جدی آن در جمهوری اسلامی ایران» در سال ۱۳۷۴ و کیفیت محیط‌زیست در مقاله «تهران چگونه شهری است و چه باید کرد» در سال ۱۳۶۸ توسط سیدحسین بحرینی مورد مذاقه قرار گرفته است

و تاریخ شهر نیز اهمیت قابل توجهی در مقالات طراحان شهری داشته است.

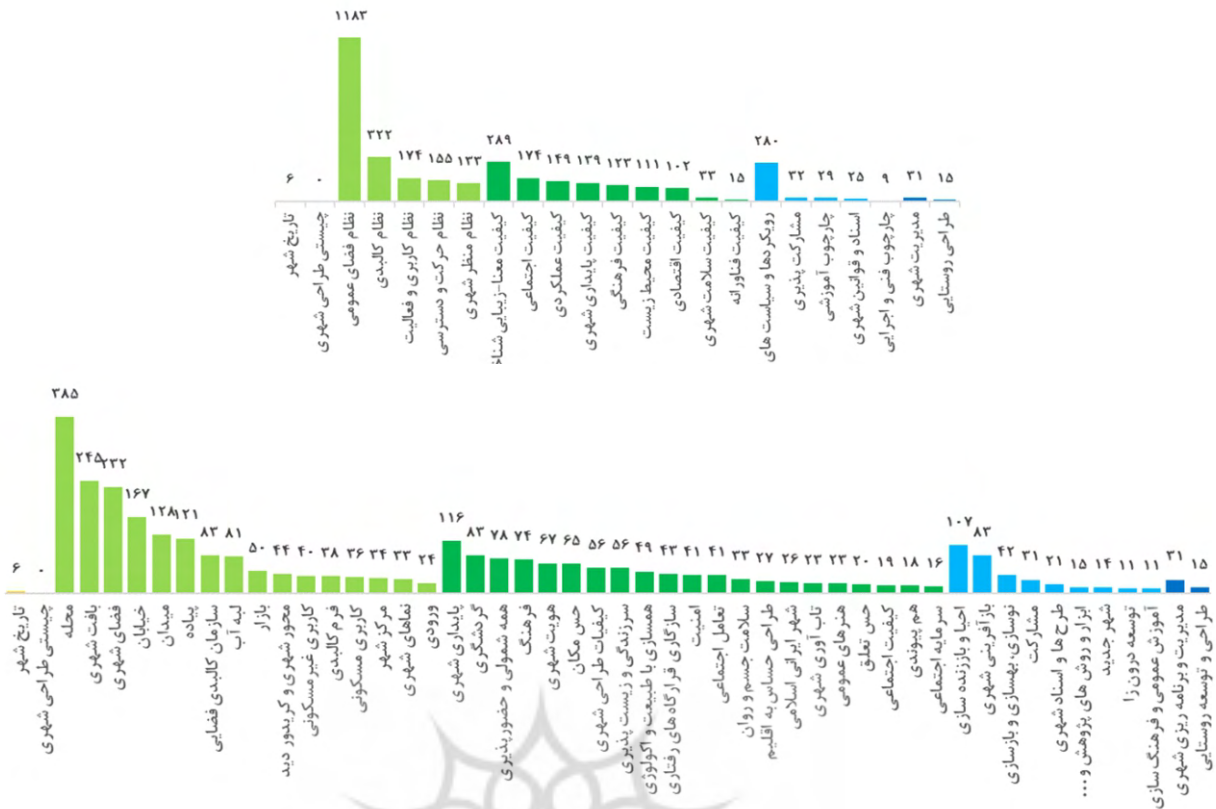
۱-۴- تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در مقالات

با بررسی تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در مقالات طراحان شهری مشخص شد که برای اولین بار کیفیت معنا-زیبایی شناختی در مقالات «شهر زیبا» با موضوع زیباشناسی شهری در سال ۱۳۷۵ توسط فرح حبیب، «فضای معماری و شهر ایرانی در برابر غرب» با موضوع شهر ایرانی اسلامی در سال ۱۳۷۴ توسط محمود توسلی، «هویت: تجلی فرهنگ در محیط» با موضوع هویت شهری در سال ۱۳۷۸ توسط محمد نقی‌زاده و

نمودار ۸ فراوانی و اولویت موضوعی پایان نامه های طراحان شهری در دانشگاه های تهران (۱۳۶۸-۱۳۹۸)

۵-۱-۵- تطور زمانی کیفیت های طراحی شهری در پایان نامه ها

پس از بررسی تطور زمانی کیفیت های طراحی شهری در پایان نامه ها می توان دریافت که کیفیت معنا-زیبایی شناختی برای اولین بار در پایان نامه های «هویت و طراحی شهری (طراحی خیابان شهید بهشتی کرج)» با موضوع هویت شهری در سال ۱۳۷۶ در دانشگاه تهران، «تجسد معنا در طراحی فضاهای شهری: بررسی سازوکار مؤلفه معنا در شهر» با موضوع حس مکان در سال ۱۳۸۲ به راهنمایی جهان شاه پاکزاد و «طراحی فضای شهری در شهر جدید هشتگرد با رویکرد سرزندگی و حس تعلق به مکان، بلوار انقلاب حدفاصل میادین یادبود و ساعت» با موضوع سرزندگی و زیست پذیری در سال ۱۳۸۴ به راهنمایی سیدحسین بحرینی اهمیت می یابد و از سال ۱۳۸۸ روند رو به رشدی پیدا می کند؛ به گونه ای که در سال ۱۳۹۳، ۴۰ پایان نامه با محوریت کیفیت معنا-زیبایی شناختی دفاع شده است. کیفیت عملکردی نیز اولین بار در سال ۱۳۸۰ در پایان نامه «طرح سازماندهی محور اتصال بافت موجود به بافت در حال توسعه شهر مرمر» به راهنمایی علی غفاری با موضوع هم پیوندی و

در سال ۱۳۸۵ در پایان نامه «ساماندهی فضاهای عمومی بازارهای شهری با رویکرد نظریه قرارگاه های رفتاری (نمونه موردی بازار اهر)» به راهنمایی مسعود علم بردانی با موضوع سازگاری با قرارگاه های رفتاری انجام می گیرد. از طرفی با محوریت موضوع کیفیت پایداری شهری اولین پایان نامه در دانشگاه تهران با عنوان «شهر پایدار، بستر تعالی انسان، ارائه برخی از اصول پایداری شهرها و الگویی از شهر پایدار» انجام می گیرد و از سال ۱۳۸۹ به صورت میانگین سالیانه ۱۲ پایان نامه در این زمینه به نوشتار درآمده است. همچنین کیفیت های سلامت شهری و محیط زیست در پایان نامه های «بررسی تأثیر روحی و روانی بدنه های شهری بر شهروندان (نمونه موردی: خیابان میرداماد)» و «طراحی فضاهای عمومی شهری بر اساس معیارهای مؤثر در بهبود سلامت روانی (نمونه موردی: محدوده بلوار شهدای صادقیه مابین فلکه اول و دوم صادقیه)» به راهنمایی محمدرضا پورجعفر با موضوع سلامت روان در سال های ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ و پایان نامه «کاهش آلودگی هوا در سطح خیابان ها و فضاهای شهر تهران با استفاده از طراحی شهری» به

راهنمایی سیدحسین بحرینی با موضوع پاکیزگی محیطی در سال ۱۳۷۱ مورد توجه قرار گرفته است. کیفیت اجتماعی نیز برای اولین بار در پایان نامه «طراحی یک مرکز شهری به منظور ایجاد حیات مدنی: نمونه موردی: مرکز شهری شمیران» با موضوع تعامل اجتماعی در سال ۱۳۷۶ و «طراحی فضای شهری در رابطه با نسل جدید جمعیتی» با موضوع همه‌شمولی و حضورپذیری در سال ۱۳۸۴ به راهنمایی محسن حبیبی مورد کنکاش قرار می‌گیرد.

همچنین در سال ۱۳۷۴ موضوع کیفیت فرهنگی نیز در پایان‌نامه‌ای تحت عنوان «طراحی فضای خیابان به منظور احیای محور تاریخی و فرهنگی، خیابان حدفاصل بین چهارراه باغ نادری تا حرم حضرت امام رضا(ع)» در دانشگاه تهران به نوشتار درآمده است. کیفیت اقتصادی نیز در سال‌های ۱۳۷۸ و ۱۳۸۰ به ترتیب در پایان‌نامه‌هایی با عنوان «طراحی مسیره‌های پیاده-گردشگری در بافت کهن (محور چهارباغ)» و «طراحی شهری در لاهیجان با توجه به جاذبه‌های گردشگری و طبیعی محل» به راهنمایی محسن حبیبی و کوروش گلکار با موضوع گردشگری توسط طراحان شهری مورد مطالعه قرار گرفته است و از سال ۱۳۸۹ روند تولید پایان‌نامه با موضوع کیفیت اقتصادی به‌ویژه گردشگری در ادبیات طراحان شهری رشد می‌یابد؛ تا جایی که ۱۳ پایان‌نامه در سال ۱۳۹۳ با این موضوع دفاع می‌شود. کیفیت فناوریانه نیز اولین بار در پایان‌نامه «مفهوم شهر هوشمند و جایگاه آن در تهران (منطقه کلانشهری شیراز)» در دانشگاه علم و صنعت ایران به راهنمایی هاشم هاشمنژاد در سال ۱۳۸۱ با موضوع شهر هوشمند مورد بررسی قرار گرفته است.

۲-۵- اولویت موضوعی پایان‌نامه‌ها به تفکیک دانشگاه و استاد راهنما

با بررسی فراوانی پایان‌نامه‌ها به تفکیک دانشگاه مشخص شد که بیشترین پایان‌نامه به ترتیب در دانشگاه‌های تهران، واحد علوم و تحقیقات، علم و صنعت ایران و شهید بهشتی به انجام رسیده است و با دسته‌بندی موضوعی آنها می‌توان دریافت که بیشترین پایان‌نامه با موضوع کیفیت معنا-زیبایی شناختی، عملکردی، فرهنگی و اقتصادی در دانشگاه‌های تهران و واحد علوم و تحقیقات، کیفیت پایداری، محیط‌زیست و اجتماعی در دانشگاه تهران و علم و صنعت، کیفیت سلامت شهری در دانشگاه هنر و تهران و کیفیت فناوریانه در دانشگاه علم و صنعت انجام شده است. در حالی که محوریت اصلی پایان‌نامه‌ها بر روی نظام فضای عمومی بوده است، نظام حرکت و دسترسی، کاربری و فعالیت و کالبدی در دانشگاه تهران و نظام منظر شهری در دانشگاه علوم و تحقیقات بیشتر مورد بحث واقع شده است. همچنین بیشترین پایان‌نامه با موضوع رویکردها و سیاست‌های شهری، مشارکت‌پذیری و چارچوب فنی و اجرایی در دانشگاه تهران، موضوع اسناد و قوانین شهری در دانشگاه شهید بهشتی، موضوع چارچوب آموزشی در دانشگاه هنر و تهران و موضوع مدیریت شهری در دانشگاه شهید بهشتی به رشته تحریر در آمده است. به‌طور کلی می‌توان گفت دغدغه اصلی تمامی دانشگاه‌ها موضوع رویکردهای شهری و کیفیت معنا-زیبایی شناختی بوده است. البته علاوه بر موضوعات نامبرده، دانشگاه واحد تهران مرکزی به کیفیت‌های عملکردی و فرهنگی و دانشگاه هنر به کیفیت اجتماعی نیز توجه داشته است.

سال	معنا-زیبایی	عملکردی	پایداری	سلامت	محیط زیست	اجتماعی	فرهنگی	اقتصادی	فناورانه
۱۳۶۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۶۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۷۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۷۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۷۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۷۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۷۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۷۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۷۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۷۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۷۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۷۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۸۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۸۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۸۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۸۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۸۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۸۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۸۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۸۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۸۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۸۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۹۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۹۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۹۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۹۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۹۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۹۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۹۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۹۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۹۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۳۹۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۴۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰

جدول ۴: تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در پایان‌نامه‌های طراحان شهری دانشگاه‌های تهران

نام	تعداد پایان نامه	نظام شهر										مجموع											
		کالبدی	فضای عمومی	کاربری و حرکت	چسبندگی	تاریخ شهر	مناظر شهری	عملکردی	معنایی	پایداری شهری	سلامت شهری		محیط زیست	اجتماعی	فرهنگی	اقتصادی	فناورانه	رویکردهای	مشارکت پذیری	اسناد و قوانین	چارچوب فنی	مدیریت شهری	طراحی روستایی
دانشگاه تهران	۴۳۷	۹۵	۲۹۳	۵۴	۴۷	۰	۲	۷۵	۳۲	۴۲	۷	۳۵	۴۹	۳۹	۳۰	۴	۹۲	۱۱	۷	۷	۳	۵	۵
دانشگاه واحد علوم و تحقیقات	۳۴۵	۶۸	۱۶۵	۲۴	۴۵	۰	۰	۱۸	۲۶	۲۸	۵	۲۸	۲۰	۲۰	۰	۰	۶۱	۱۰	۴	۱	۳	۲	۲
دانشگاه علم و صنعت ایران	۲۲۶	۱۹	۱۳۱	۱۹	۲۳	۰	۱	۱۴	۲۴	۱۴	۲	۱۸	۱۵	۲۲	۸	۷	۳۵	۳	۵	۱	۱	۱	۱
دانشگاه شهید بهشتی	۲۰۶	۳۷	۱۳۰	۳۰	۹	۰	۱	۱۴	۲۴	۸	۳	۱۰	۱۹	۱۰	۱۳	۱	۳۶	۱	۱۱	۱	۱	۱	۱
دانشگاه تربیت مدرس	۱۱۱	۲۰	۲۸	۱۱۳	۱۵	۰	۰	۱۸	۲۰	۹	۶	۱۲	۱۶	۲	۱۲	۲	۱۹	۲	۰	۰	۰	۰	۰
دانشگاه هنر تهران	۱۰۲	۱۵	۲۹	۸۵	۱۲	۰	۱	۱۴	۲۲	۱۰	۹	۱۰	۱۷	۱۰	۱۱	۱	۱۲	۱	۲	۱	۱	۱	۱
دانشگاه واحد تهران مرکزی	۹۰	۱۳	۱۰۱	۱۰	۷	۰	۰	۱۷	۱۶	۴	۱	۱۷	۱۶	۴	۵	۰	۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰
دانشگاه تربیت مدرس شهید رجایی	۵۷	۴	۱۴	۵۴	۶	۰	۰	۱۹	۱۶	۶	۴	۱۹	۱۶	۴	۲	۰	۱۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
مصطفی بهزادفر	۸۶	۱۷	۴۲	۶	۵	۰	۰	۱۷	۴	۱۷	۰	۱۰	۱۲	۳	۳	۲	۱۸	۱	۱	۲	۰	۰	۰
حسین بحرینی	۸۰	۱۰	۶۹	۶	۱۱	۰	۰	۱۲	۱۲	۳	۱۰	۱۲	۱۲	۳	۲	۰	۱۳	۲	۲	۲	۰	۰	۰
محمد رضا پورجعفر	۷۲	۱۷	۱۵	۱۲	۵	۰	۰	۱۲	۱۷	۳	۳	۵	۹	۱	۱	۰	۱۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰
سید عبدالهادی دانشپور	۷۱	۸	۳۹	۵	۱۱	۰	۱	۱۲	۱۴	۲	۲	۳	۱۰	۷	۲	۰	۱۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰
راضیه امین زاده	۶۹	۴	۱۲	۵۹	۱۰	۰	۰	۱۸	۴	۱۲	۵	۱۸	۴	۶	۷	۰	۱۲	۰	۱	۴	۰	۰	۰
لعل جهانشاهلو	۶۴	۱۲	۲۹	۷	۶	۰	۰	۱۱	۹	۱۱	۲	۹	۱۱	۳	۱	۰	۱۰	۰	۱	۱	۰	۰	۰
حسنعلی لقای	۵۴	۲	۲۷	۱۲	۶	۰	۰	۱۲	۳	۶	۰	۱۰	۱۰	۱	۱	۰	۱۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰
فرح حبیب	۵۴	۴	۲۹	۴	۸	۰	۰	۱۰	۴	۱۰	۰	۱۰	۱۰	۲	۲	۰	۱۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰
جهانشاه پاکزاد	۴۹	۴	۸	۳۳	۳	۰	۰	۴	۸	۲	۰	۲	۵	۲	۲	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰
محسن حبیبی	۴۷	۱۵	۴۳	۶	۵	۰	۱	۱۰	۲	۱۰	۰	۱۰	۱۰	۲	۲	۰	۱۳	۲	۲	۲	۰	۰	۰
مهران علی الحسابی	۴۶	۸	۳۱	۱	۲	۰	۰	۱۰	۱۰	۴	۱	۱۰	۱۰	۴	۲	۰	۱۱	۰	۲	۲	۰	۰	۰
علی غفاری	۴۵	۱۶	۲۹	۸	۰	۰	۱	۴	۲	۱۶	۳	۵	۳	۰	۰	۰	۱۰	۰	۱	۱	۰	۰	۰
زهرا سادات سعیده زرابادی	۳۹	۴	۲۱	۳	۶	۰	۰	۴	۴	۲	۱	۱	۴	۴	۴	۰	۵	۰	۱	۲	۰	۰	۰
کامران ذکاوت	۳۸	۵	۲۲	۰	۰	۰	۰	۴	۳	۵	۰	۱۰	۴	۲	۲	۰	۵	۰	۳	۰	۰	۰	۰
کوروش گلکار	۳۸	۶	۲۴	۹	۴	۰	۰	۴	۲	۶	۳	۴	۴	۱	۳	۰	۵	۰	۱	۱	۱	۰	۰
سید مجید مقیدی	۳۳	۶	۲۱	۲	۸	۰	۰	۳	۶	۲	۱	۱۰	۱۶	۰	۱	۰	۴	۰	۳	۰	۰	۰	۰
حمید ماجدی	۳۳	۸	۱۳	۲	۱	۰	۰	۹	۸	۶	۲	۱	۹	۰	۲	۰	۵	۰	۱	۱	۰	۰	۰

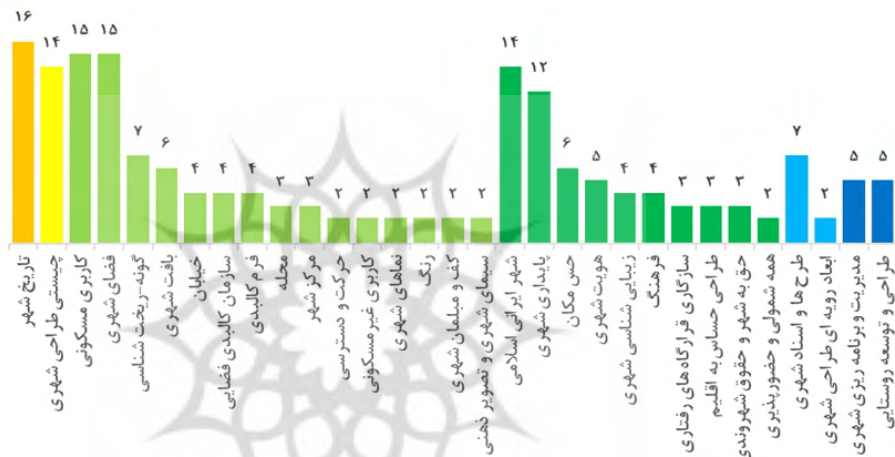
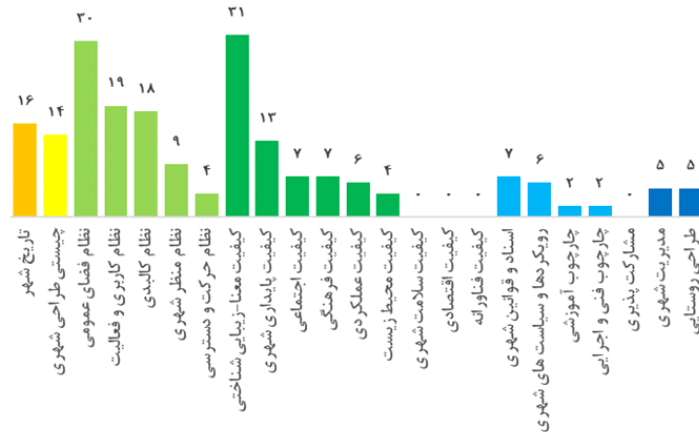
جدول ۵ فراوانی موضوعی پایان نامه‌های طراحان شهری دانشگاه‌های تهران به تفکیک دانشگاه و استاد راهنما

مدیریت شهری به راهنمایی ذکاوت بیشتر مورد توجه بوده است. به‌طور کلی می‌توان گفت دغدغه اصلی اغلب اساتید راهنما موضوع رویکردهای شهری و کیفیت معنا-زیبایی شناختی بوده است. البته علاوه بر موضوعات نامبرده لقای به کیفیت فرهنگی، غفاری و پاکزاد به موضوع کیفیت محیط‌زیست، جهانشاهلو و غفاری به کیفیت عملکردی، علی‌الحسابی به کیفیت اجتماعی و سعیده زرابادی به کیفیت اقتصادی نیز توجه داشته‌اند. گفتنی است که از میان ۱۵۷۴ پایان‌نامه انجام شده در دانشگاه‌های تهران، ۱۳۷۰ پایان‌نامه دارای نمونه موردی بوده است که از آن میان در ۶۶۰ مورد، تهران به‌عنوان مورد مطالعه بررسی شده است. بدین ترتیب که کیفیت‌های معنا-زیبایی شناختی، اجتماعی، عملکردی و رویکردهای شهری مهم‌ترین موضوعاتی هستند که در این پایان‌نامه‌ها بدان پرداخته شده است. اصفهان، همدان، مشهد و شیراز بعد از تهران مهم‌ترین شهرهایی هستند که در این پایان‌نامه‌ها به‌عنوان مورد مطالعه بررسی شده‌اند. همچنین با بررسی فراوانی پایان‌نامه‌ها به تفکیک جنسیت پدیدآورندگان مشخص گردید که ۶۶ درصد آنها، زن و ۳۴ درصد مرد هستند. مهم‌ترین تفاوت چشم‌گیر در پایان‌نامه‌ها، آنها، دغدغه موضوع کیفیت اجتماعی در پایان‌نامه‌های زنان است. در حالی که نسبت پدیدآورندگان زن به مرد در سایر کیفیت‌های حدود دو به یک است، در کیفیت اجتماعی این نسبت برابر چهار به یک است.

از ۱۵۷۴ پایان‌نامه دفاع شده در دانشگاه‌های تهران در بازه زمانی ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۸، به ترتیب مصطفی بهزادفر (دانشگاه علم و صنعت)، سیدحسین بحرینی (دانشگاه تهران)، محمدرضا پورجعفر (دانشگاه تربیت مدرس)، سید عبدالهادی دانشپور (دانشگاه علم و صنعت)، رضیه امین زاده (دانشگاه تهران) و لعل جهانشاهلو (دانشگاه واحد علوم و تحقیقات) بیشترین تعداد پایان‌نامه را راهنمایی کرده‌اند. با دسته‌بندی موضوعی پایان‌نامه‌ها به تفکیک اساتید راهنما می‌توان دریافت که موضوع کیفیت معنا-زیبایی شناختی به راهنمایی امین زاده و بهزادفر، کیفیت عملکردی به راهنمایی بهزادفر و بحرینی، کیفیت پایداری به راهنمایی مفیدی، کیفیت سلامت شهری به راهنمایی بحرینی، کیفیت محیط‌زیست به راهنمایی بحرینی و لقای، کیفیت اجتماعی به راهنمایی بهزادفر، حبیبی و دانشپور، کیفیت فرهنگی و اقتصادی به راهنمایی لقای و کیفیت فناورانه به راهنمایی بهزادفر بیشترین پایان‌نامه را به خود اختصاص داده است. از طرفی بیشترین پایان‌نامه با موضوع نظام حرکت و دسترسی توسط بحرینی و دانشپور، نظام فضای عمومی و کاربری و فعالیت توسط پورجعفر و لقای، نظام کالبدی توسط بهزادفر و غفاری و نظام منظر شهری توسط پورجعفر به راهنمایی رسیده است. همچنین موضوع رویکردها و سیاست‌های شهری به راهنمایی بهزادفر و فرح حبیب، مشارکت‌پذیری به راهنمایی امین زاده و

نمودار ۱۰ فراوانی و اولویت موضوعی کتب طراحان شهری در ایران (۱۳۶۸-۱۳۹۸)

۱-۶- تطور زمانی کیفیت های طراحی شهری در کتب

در این زمینه نوشته می شود. کیفیت پایداری شهری نیز اولین بار در سال ۱۳۸۲ با ترجمه کتاب «طراحی شهر: به سوی یک شکل پایدارتر شهر» با موضوع پایداری شهری و تألیف کتاب «مدیریت بازسازی مناطق آسیب دیده از سوانح طبیعی: تجربه بازسازی مسکن مناطق زلزله زده گیلان و زنجان...» با موضوع تاب آوری شهری در سال ۱۳۷۹ توسط سیدحسین بحرینی اهمیت می یابد؛ به گونه ای که در سال های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ هفت کتاب با این موضوع به چاپ می رسد. محمود توسلی نیز موضوع کیفیت محیط زیست را در سال ۱۳۹۱ در کتاب «ساخت شهر و معماری در اقلیم گرم و خشک ایران» با موضوع طراحی حساس به اقلیم مورد کنکاش قرار می دهد. کیفیت اجتماعی در سال ۱۳۶۹ برای اولین بار توسط محسن حبیبی در کتاب «ساختمان های

تطور زمانی کیفیت های طراحی شهری در کتب با بررسی تطور زمانی کیفیت های طراحی شهری در کتب طراحان شهری می توان دریافت که کیفیت معنای زیبایی شناسی اولین بار با تألیف کتاب «معماری و شهرسازی اسلامی (مبانی نظری)» با موضوع شهر ایرانی اسلامی توسط محمد نقی زاده و ترجمه کتاب «ساخت شهر بر اساس مبانی هنری» با موضوع زیبایی شناسی شهری توسط فریدون قریب در سال ۱۳۸۵ مورد توجه قرار گرفت. در سال های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷، ۱۱ کتاب با این موضوع چاپ می شود. همچنین کیفیت عملکردی نیز با ترجمه کتاب «سرعت ۳۰: آرام سازی خیابان های محلی» توسط جهان شاه پاکزاد در سال ۱۳۷۹ مورد توجه واقع می شود و در سال ۱۳۹۱ بیشترین کتب

گونه هویت شهری پایان یافت نشست‌ها و همایش‌ها تاریخ مکان اسلامی برنامه ریزی

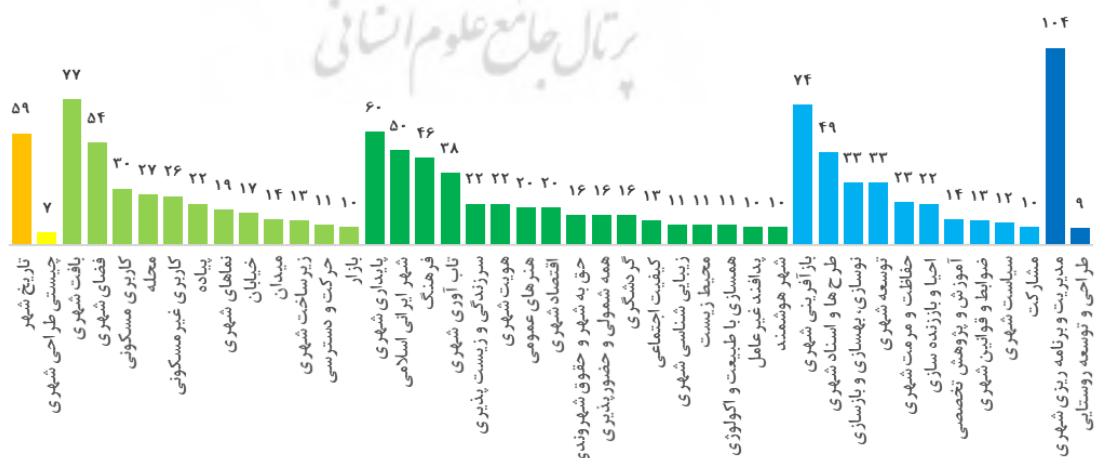
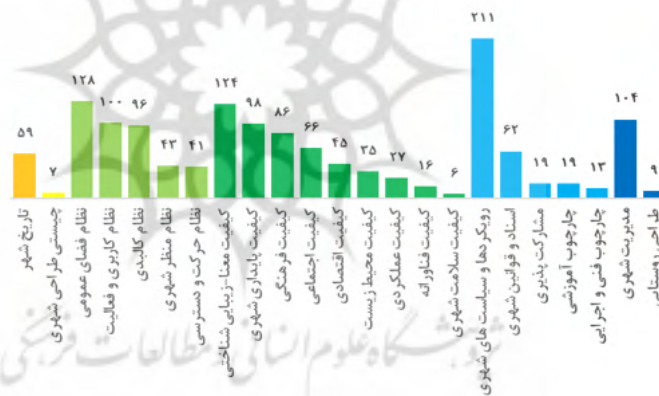
۷- نشست‌ها و همایش‌ها

از ۱۰۰۲ مورد شناسایی شده، ۷۰۱ نشست، ۱۰۶ همایش و کنفرانس با موضوع مشخص، ۸۴ برنامه رادیویی و تلویزیونی، ۷۶ اکران فیلم، ۲۵ فراخوان عمومی و پژوهشی و ۱۰ کارگاه برگزار شده است. با بررسی روند برگزاری نشست‌ها و همایش‌ها در بازه ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۸ مشخص شد که سالیانه ۲۰۰ نشست و همایش به صورت میانگین در این سالیان برگزار شده است که بیشترین آنها در سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۷ و کمترین آنها مربوط به سال ۱۳۹۴ بوده است.

به طور کلی موضوع رویکردها و سیاست‌های شهری، مهم‌ترین موضوعی است که در این نشست‌ها و همایش‌ها بررسی شده است؛ به گونه‌ای که ۲۱۱ نشست و همایش در این زمینه برگزار گردیده است. بعد از آن در میان ابعاد رویه‌ای به ترتیب موضوعات مدیریت شهری و اسناد و قوانین شهری از بیشترین فراوانی در میان سایر موضوعات برخوردار بوده است. همچنین از میان کیفیت‌های طراحی شهری، درحالی که کیفیت

شکل ۴ ابر کلیدواژگان نشست‌ها و همایش‌های شهری

معنا-زیبایی شناختی با تأکید بر موضوعات شهر ایرانی اسلامی، سرزندگی و زیست‌پذیری و هویت شهری دارای اهمیت بیشتری بوده است، با بررسی زیر فصل‌های موضوعی مشخص گردید که موضوع پایداری شهری،

نمودار ۱۱ فراوانی و اولویت موضوعی نشست‌ها و همایش‌های شهری (۱۳۹۴-۱۳۹۸)

ترتیب با دسته‌بندی موضوعی این نشست‌ها به تفکیک نهاد برگزارکننده مشخص شد که موضوع کیفیت معنا-زیبایی شناختی توسط وزارت راه و شهرسازی و شرکت مادر تخصصی، کیفیت عملکردی توسط دانشگاه تهران، کیفیت پایداری توسط وزارت راه و شهرسازی و دانشگاه شهید بهشتی، کیفیت سلامت شهری توسط دانشگاه شهید بهشتی، کیفیت اجتماعی توسط مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهری تهران، کیفیت فرهنگی توسط سازمان زیباسازی مورد توجه بوده است.

همچنین موضوع رویکردها و سیاست‌های شهری توسط وزارت راه و شهرسازی، موضوع اسناد و قوانین شهری توسط وزارت راه و شهرسازی و مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهری، موضوع مدیریت شهری توسط مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهری و موضوع تاریخ شهری دارای اهمیت بوده است. از میان نظام‌های شهر، نظام فضای عمومی توسط سازمان زیباسازی و دانشگاه تربیت مدرس، نظام حرکت و دسترسی و کالبدی توسط دانشگاه تهران، نظام کاربری و فعالیت توسط وزارت راه و شهرسازی و نظام منظر شهری توسط سازمان زیباسازی بیشتر مورد تأکید بوده است. به‌طور کلی می‌توان گفت دغدغه اصلی اکثر نهادها بر موضوع رویکردهای شهری و مدیریت شهری بوده است. البته در این میان وزارت راه و شهرسازی و شرکت مادر تخصصی به موضوع کیفیت معنا-زیبایی شناختی، سازمان زیباسازی شهر

مهم‌ترین موضوع نشست‌ها است. کیفیت فرهنگی با تأکید بر موضوع فرهنگ و هنرهای عمومی، کیفیت اجتماعی با تأکید بر موضوع حق به شهر و حقوق شهروندی و همه‌شمولی و کیفیت اقتصادی با تأکید بر موضوع اقتصاد شهری در مراتب بعدی قرار دارند. از طرفی با وجود این که فراوانی نظام‌های فضای عمومی، کاربری و فعالیت و کالبدی متعادل است، اما تمرکز اصلی بر بافت شهری و فضای شهری بوده است. موضوع تاریخ شهر نیز با برگزاری ۵۹ نشست و به‌ویژه فیلم در این زمینه از اهمیت زیادی برخوردار است.

۱-۷-۱- تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در نشست‌ها و همایش‌ها

با بررسی تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در نشست‌ها، همایش‌ها و غیره مشخص شد که بیشترین نشست، همایش و غیره با موضوع کیفیت معنا-زیبایی شناختی، عملکردی، محیط‌زیست، سلامت شهری، اقتصادی در سال ۱۳۹۵، کیفیت پایداری، اجتماعی در سال ۱۳۹۶، کیفیت فرهنگی و فناوریانه در سال ۱۳۹۸ برگزار گردیده است. به‌طور کلی می‌توان گفت که کیفیت معنا-زیبایی شناختی دغدغه اصلی در نشست‌ها و همایش‌های این سالیان بوده است، بجز سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۸ که به ترتیب کیفیت‌های پایداری و فرهنگی از اهمیت بیشتری برخوردار بوده است.

سال	معنا-زیبایی	عملکردی	پایداری	سلامت	محیط زیست	اجتماعی	فرهنگی	اقتصادی	فناورانه
۱۳۹۴	۱۸	۴	۱۹	۱	۳	۶	۱۰	۸	۱
۱۳۹۵	۳۸	۹	۱۶	۳	۱۵	۱۲	۱۷	۱۶	۳
۱۳۹۶	۲۵	۵	۳۰	۰	۱۱	۱۷	۱۵	۱۱	۴
۱۳۹۷	۲۵	۴	۲۰	۰	۶	۱۶	۲۰	۵	۲
۱۳۹۸	۱۶	۵	۱۲	۲	۰	۱۴	۲۴	۵	۶

جدول ۸. تطور زمانی کیفیت‌های طراحی شهری در نشست‌ها و همایش‌های شهری

تهران به کیفیت فرهنگی با تأکید بر موضوع هنرهای عمومی، دانشگاه شهید بهشتی به پایداری شهری و دانشگاه تربیت مدرس به نظام فضای عمومی توجه ویژه داشته‌اند.

با بررسی سخنرانان نشست‌ها نیز مشخص گردید که محمد سعید ایزدی (معاون سابق وزیر راه و شهرسازی و مدیرعامل شرکت عمران و بهسازی شهری) با حضور در ۶۶ نشست که محوریت موضوع ۳۷ مورد از آنها، رویکردهای شهری بوده است، بیشترین حضور و سخنرانی را در این نشست‌ها داشته است. بعد از ایشان به ترتیب مظفر صرافی (عضو هیئت علمی گروه شهرسازی دانشگاه

۲-۷-۱- اولویت موضوعی نشست‌ها و همایش‌ها به تفکیک نهاد برگزارکننده و سخنران

با بررسی روند نشست‌ها و همایش‌های شهری به تفکیک نهاد برگزارکننده در بازه زمانی ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۸ می‌توان دریافت که وزارت راه و شهرسازی با برگزاری ۶۶ نشست، بیشترین نشست را در زمینه شهرسازی برگزار کرده است. بعد از آن به ترتیب دانشگاه تهران، شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران، سازمان زیباسازی و مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهری تهران بیشترین همایش و نشست را برگزار کرده‌اند. بدین

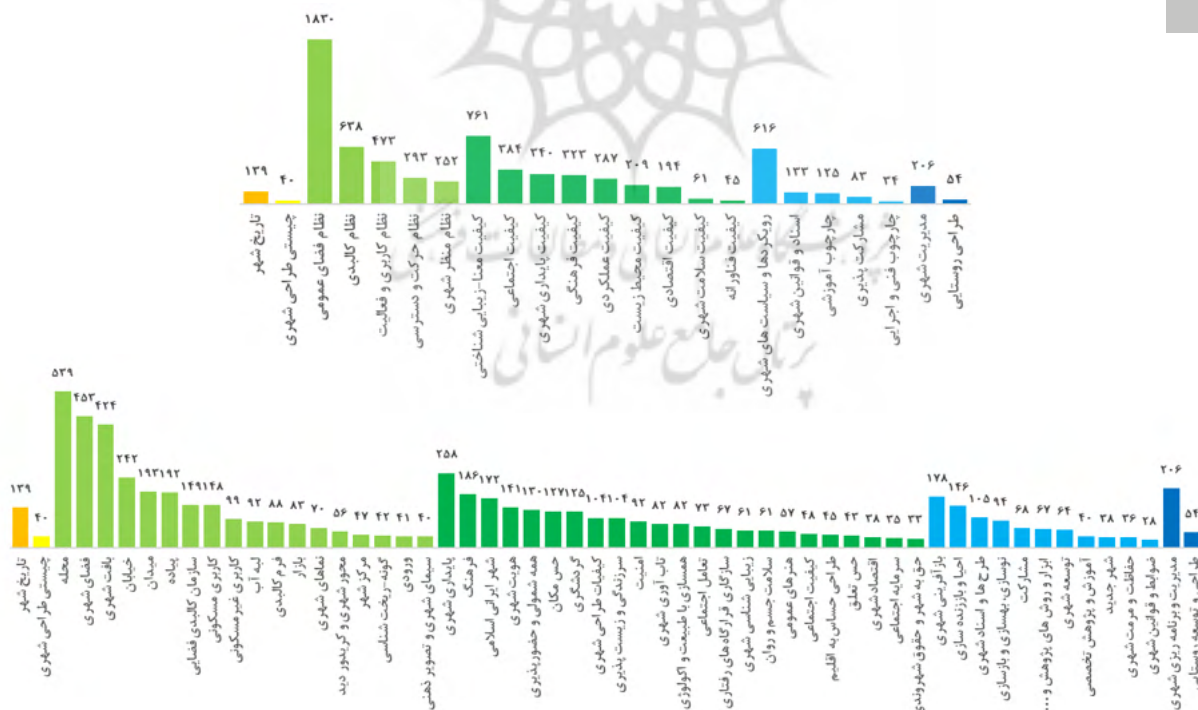

بعد از آن کیفیت اجتماعی با تأکید بر همه‌شمولی و حضورپذیری و تعامل اجتماعی، کیفیت پایداری، کیفیت فرهنگی با تأکید بر موضوع فرهنگ و هنرهای عمومی، کیفیت عملکردی با تأکید بر موضوع امنیت و سازگاری با قرارگاه‌های رفتاری، کیفیت محیط‌زیست با تأکید بر همسازی با طبیعت و اکولوژی و کیفیت اقتصادی با تأکید بر موضوع گردشگری نزد طراحان شهری بیشترین اهمیت را داشته است. کیفیت‌های سلامت شهری و فناوریانه با توجه به نو بودن آنها، جرم بسیار کمی را دارا هستند.

در حالی که در میان ابعاد رویه‌ای طراحی شهری موضوع رویکردهای شهری با تفاوتی چشم‌گیر در جرم دانش تولید شده، مهم‌ترین موضوعی است که بدان پرداخته شده است و شامل موضوعاتی چون بازآفرینی شهری، نوسازی، بهسازی و بازسازی و احیا و بازنده‌سازی و غیره می‌شود، چارچوب فنی و اجرایی کمترین اهمیت را در این بعد از دانش طراحان شهری داشته است. با بررسی زیر فصل‌های موضوعی می‌توان دریافت که دغدغه اصلی طراحان شهری در میان کیفیت‌های طراحی شهری، پایداری شهری، فرهنگ و شهر ایرانی اسلامی، در میان ابعاد رویه‌ای بازآفرینی شهری، احیا و بازنده‌سازی، طرح‌ها و اسناد شهری و نوسازی، بهسازی و بازسازی بوده است. همچنین موضوع مدیریت و

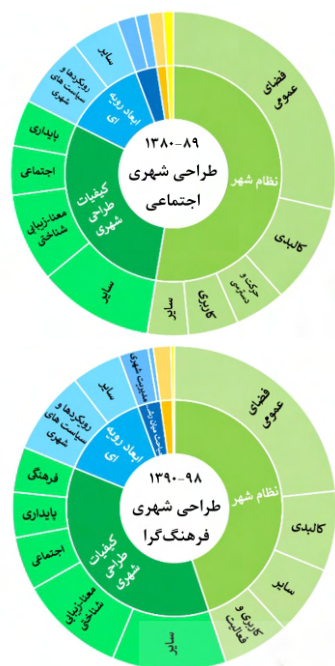
محلّه در پایان‌نامه‌ها، کاربری مسکونی و فضای شهری در کتب و بافت شهری در نشست‌ها از اهمیت بیشتری برخوردار بوده است. از میان ابعاد رویه‌ای طراحی شهری نیز، موضوع رویکردها و سیاست‌های شهری در همگی بجز کتب که موضوع اسناد و قوانین شهری فراوانی بیشتری دارد، مهم‌ترین موضوعی است که بدان پرداخته شده است. با این تفاوت که در پایان‌نامه‌ها اختلاف فاحشی در تعداد این موضوع با سایر ابعاد رویه‌ای وجود دارد. موضوع تاریخ شهر و چپستی طراحی شهری نیز بیشترین اهمیت را در مقالات و کتب و کمترین اهمیت را در پایان‌نامه‌ها، موضوع مدیریت و برنامه‌ریزی شهری نیز بیشترین فراوانی را در نشست‌ها و کمترین اهمیت را در پایان‌نامه‌ها و طراحی و توسعه روستایی نیز در مقالات بیشترین اهمیت را نزد طراحان شهری داشته‌اند. پس از دسته‌بندی موضوعی تمامی مقالات، پایان‌نامه‌ها، کتب، نشست‌ها، همایش‌ها و غیره و به عبارتی کل جرم دانش طراحان شهری به تعداد ۴۱۸۸ مورد از بدو تأسیس این رشته تا پایان سال ۱۳۹۸ مشخص شد که کیفیت معنا-زیبایی شناختی مهم‌ترین موضوع مورد توجه طراحان شهری در تولیدات خود در این سالیان بوده است که از آن میان به ترتیب موضوعات شهر ایرانی اسلامی، هویت شهری، حس مکان و سرزندگی و زیست‌پذیری شهری بیشترین جرم را به خود اختصاص داده است.

نمودار ۱۲ فراوانی و اولویت موضوعی جرم دانش طراحان شهری از بدو تأسیس تا سال ۱۳۹۸

برنامه‌ریزی شهری از اهمیت نسبی برخوردار بوده است. دلیل توجه به چپستی طراحی شهری و تاریخ شهر در کتب و عدم اهمیت آن در پایان‌نامه‌ها را می‌توان در ماهیت موضوع جستجو کرد. چرا که بحث حول این موضوعات کار استادی باتجربه است تا دانشجوی ارشدی که تنها دو سال در فضای این رشته زیست کرده است. از طرفی تفاوت اولویت موضوعی مطرح شده در همایش‌ها توسط مدیران و حرفه‌مندان با اولویت موضوعی دانشگاهیان می‌تواند ناشی از فاصله دانشگاه و حرفه باشد.

با بررسی سیر تحول موضوعی جرم دانش طراحان شهری مشخص گردید که در دهه ۷۰، توجه به موضوعات تاریخ شهر و چپستی طراحی شهری نسبت به دوره‌های بعد اهمیت بیشتری داشته است و همچنین در این دوره جرم دانش متمرکز بر کیفیت‌های طراحی شهری نسبت به دهه‌های دیگر کمتر بوده است، چرا که تمرکز بر ساماندهی نظام‌های شهری به صورت کلی بوده است. اما با این وجود کیفیت‌های معنا-زیبایی شناختی، محیط‌زیست و پایداری شهری در تولیدات طراحان شهری بیشتر مورد توجه قرار گرفته است. به همین دلیل می‌توان از این دوره با نام «طراحی شهری پایدار» نام برد. در دهه ۸۰ نقش کیفیت محیط‌زیست کم‌رنگ می‌شود و فراتر از موضوعات نامبرده شده، جرم کیفیت اجتماعی در میان تولیدات آنها افزایش می‌یابد که سبب می‌شود از این دوره با عنوان «طراحی شهری اجتماعی» یاد کرد و دهه ۹۰ را بایستی «طراحی شهری فرهنگ‌گرا» نام نهاد، چرا که در این دوره جرم دانش طراحان شهری علاوه بر موضوعات دوره قبل بر کیفیت فرهنگی متمرکز می‌شود. در آخر با توجه به رشد موضوعات سلامت شهری در ادبیات این رشته در ایران شاید بتوان از دهه اول قرن پانزدهم خورشیدی با عنوان «طراحی شهری سلامت‌محور» نام برد.

شکل ۵ سیر تحول موضوعی جرم دانش طراحان شهری در ایران

منابع

- احمد زاده، سعادت. (۱۳۸۴). تحلیل استنادی مأخذ پایان‌نامه‌های دکترای شهرسازی و معماری دانشکده هنرهای زیبا. مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۱۶(۲)، ۳۳-۴۸.
- ایزدی، ریحانه. (۱۳۸۹). تحلیل استنادی و تعیین منابع اثرگذار در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان در سال‌های ۱۳۷۹ - ۱۳۸۶. دانش‌شناسی، ۹(۳)، ۱۱-۲۴.
- بازرگان‌هرندی، عباس. (۱۳۸۸). ارزشیابی آموزشی: مفاهیم، الگوها و فرایندهای عملیاتی (ج ۱۷). تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی.
- بمانیان، محمدرضا؛ ابافت یگانه، منصور؛ و نادری، مجید. (۱۳۸۷). ارزیابی کمی و کیفی نشریه هنرهای زیبا طی دوره ۱۲ ساله - بهار ۱۳۷۶ تا بهار ۱۳۸۷. هنرهای زیبا - معماری و شهرسازی، ۳۵(۰)، ۱۳۵-۱۴۵.
- رئیسی، ایمان؛ و دانش پور، عبدالهادی. (۱۳۹۰). تحلیل محتوای نقدهای معماری نشریات معماری ایران از ۱۳۲۵ تا ۱۳۸۰ خورشیدی. هویت شهر، ۸(۵)، ۳۹-۴۶.
- رزاقی‌اصل، سینا؛ رستمی، زهرا؛ و زیبایی، نیکو. (۱۳۹۴). تحلیل محتوای مقالات بین‌المللی طراحی شهری طی دوره ۸ ساله (۲۰۱۲ - ۲۰۰۵ میلادی): موضوع و روش‌های پژوهش. هویت شهر، ۲۴(۹)، ۷۹-۸۶.
- رفیع پور، فرامرز. (۱۳۹۵). موانع رشد علمی ایران و راه‌حل‌های آن: با اضافات (کرسی‌های نظریه‌پردازی) (کاربرد و محدودیت). شرکت سهامی انتشار.

- ستاوند، محمدهادی؛ و روستا، مجتبی. (۱۳۹۲). تحلیل کمی و کیفی مقاله‌های مجله معماری و شهرسازی آرمان‌شهر از ابتدای انتشار تاکنون (۱۳۸۷-۹۲). معماری و شهرسازی آرمان‌شهر، ۱۱(۶)، ۳۹۳-۴۰۵.
- فراسختخواه، مقصود. (۱۳۹۶). گاه و بی‌گاهی دانشگاه در ایران: مباحث نو و انتقادی در باب دانشگاه پژوهشی، مطالعات علم و آموزش عالی.
- کارمونا، متیو؛ هیت، تیم؛ تنراک؛ و تیسدل، استیون. (۱۳۹۴). مکان‌های عمومی، فضاهای شهری: ابعاد گوناگون طراحی شهری. (فریبا قرائی، زهرا اهری، مهشید شکوهی، و اسماعیل صالحی، مترجمان) (ج ۳). تهران: دانشگاه هنر.
- کاظمی شماری، زهرا؛ و جلالی دیزجی، علی. (۱۳۹۳). تحلیل استنادی پایان‌نامه‌های رشته شهرسازی دانشگاه تربیت مدرس در سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۰. مطالعات دانش‌شناسی، ۱(۱)، ۹۹-۱۲۰.
- گلکار، کورش. (۱۳۹۱). آفرینش مکان پایدار: تاملاتی در باب نظریه طراحی شهری (ج ۱). تهران: دانشگاه شهید بهشتی، مرکز چاپ و انتشارات.
- مظفر، فرهنگ؛ احمدی، فریال؛ و اسدیپور، علی. (۱۳۹۲). تحلیل کمی مقاله‌های مرمت در نشریه‌های ترویجی - تخصصی کشور از ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۰. مرمت و معماری ایران (مرمت آثار و بافت‌های تاریخی، فرهنگی)، ۵(۳)، ۱۱۷-۱۲۷.
- Krieger, Alex; & Saunders, William S. *olis: University of Minnesota Press.*
- Moudon, A.V. (1992). A Catholic Approach to Organizing What Urban Designers Should Know. *Journal of Planning Literature*, 6(4), 331-349. <https://doi.org/10.1177/088541229200600401>

پیوست

مدیریت شهری

فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۶۰. پاییز ۱۳۹۹

Urban management
No.60 Autumn 2020

۱۵۸

دسته‌بندی موضوعات طراحی شهری از دیدگاه صاحب‌نظران			
Public Policy	الکساندر کریگر (۱۹۰۰-۱۹۷۸)	Urban history studies	
The Architecture of the City; shaping public space		Picturesque studies	
Restorative Urbanism		Image studies	
Art of Place- Making		Environment-behavior studies	
Smart Growth		Place studies	
The Infrastructure of the City		Material culture studies	
Landscape Urbanism		Typology-Morphology studies	
Visionary Urbanism		Space-Morphology studies	
Community Advocacy		نورمن کوروش (۱۳۹۱)	Nature-Ecology studies
Frame of Mind			مؤلفه عملکردی: نفع‌پذیری و حرکت - اختلاط کاربری - شمولگرایی - کیفیت عرصه همگانی - آسایش اقلیمی - ایمنی و امنیت - سازگاری قرارگاه رفتاری - انعطاف‌پذیری
بعد ریخت‌شناسی: الگوی بلوک شهری - گونه‌شناسی - شبکه فضاهای باز عمومی - ساختمان‌ها - کاربری اراضی - شبکه ارتباطی			مؤلفه تجربی - زیباشناختی: خوانایی - شخصیت بصری - حسن زمان - غشای حسی - رنگ تملیق - آموزندگی
بعد ادراکی: حس مکان - خوانایی - هویت - حس تعلق	کورش گلکار (۱۳۹۱)	مؤلفه زیست‌محیطی: همسازی با طبیعت - پاکیزگی محیطی - انرژی‌کارایی	
بعد اجتماعی: قلمرو فضای عمومی - واحدهای همسایگی - وابستگی اجتماعی - اختلاط اجتماعی - ایمنی و امنیت - روابط اجتماعی - همه‌شمولی - گروه‌های اجتماعی		فرم شهر: نظام منظر شهری - نظام استخوانبندی فضایی - نظام فرم کالبدی - نظام حرکت و دسترسی - نظام کاربری و فعالیت	
بعد بصری: اصول زیباییشناختی - تجربه حرکتی: دیدهای بی‌دربی - فضای شهری مثبت و منفی - منظر شهری (نرم و سخت): نماهای شهری، کف، میلمان شهری		بعد عملکردی: راحتی (زیست‌محیطی، فیزیکی، اجتماعی-روانی) - آسایش - درگیر شدن فعالانه و غیرفعالانه با محیط - چیدمان فضا - اختلاط عملکردی و تراکم - نورپردازی - طراحی مسیر پیاده و سواره - فضای پارکینگ - تأسیسات زیربنایی - حرکت و دسترسی	
بعد زمان: دگرگونی فضایی - حفظ بافت‌های تاریخی - زوال‌پذیری و فرسودگی			

جدول ۱۰ دسته‌بندی موضوعات طراحی شهری از دیدگاه صاحب‌نظران